

Første valg til den nørrejyske stcenderforsamling

Af 22 landvalgdistrikter havde tre tilknytning til Horsens-egnen

Af pens. førstelærer N. C. Spandet

I første halvdel af forrige aar-hundrede afholdtes de første politiske valg i Danmark. Det var ,valgene til de 4

grundloven af 1849.

I de første 2-3 tiaar af 1800-tallet var der saa godt som ingen politiske rorelser i det danske folk, affæren med dr. Damppe var en ren undtagelse. Forst med junirevolutionen i Paris kom der lidt røre i det politiske dadvande. — Bevægelsen begyndte forst i hertugdømmerne, hvor Uve Jens Lornsen begyndte at hverve tilhngere til sine politiske planer.

Efterhaanden gik det op for den enevældige kong Frederik d. Sjette, at det i længden ikke nyttede at vende det dove ore til folkets krav om deltagelse i statsstyrelsen, og det forte til beslutningen om oprettelsen af de raadgivende provincialstænder .

Beslutningen maatte dog igenem lange og trange fødselsveer, inden den endelig udformedes og

udviklede sig en livlig, baade skriftlig og mundtlig, forhandling om tidens brændende spørgsmaal.

Forst 1834 kom de endelige forordninger om

i skulle være 4

i valgene af stændermænd skulle ske ved direkte valg. For at faa valgret skulle man were 25 aar og for at at kunne vælges 35. De deputerede med hver een suppleant skulle vælges af 3 klasser af vælgere, som alle skulle være grundbesiddere. Klasserne bestod of godsejere, større grundejere i købstæderne og de middelstore grundejere i landdistrikterne. — Paa landet skulle man eje mindst 4 tdr. hartkorn, og arvefæstere 5 tdr. For at være valgbar skulle man have det dobbelte. For at faa valgret i

ejendom til værdi of mindst 1000 rdl. Desuden var der en lang rmkke bestemmelser baade for at kunne stemme og for at kunne vælges. Disse bestemmelser, som jeg ikke her skal komme

i for kongeriget og hertugdømmerne. Jeg skal dog lige nævne et par *A* de øvrige bestemmelser, bestemmelser, som vi i dag har vanskeligt ved at forstaa berettigelsen Saaledes kunne joder ikke vælges, men nok stemme. Endnu mere besynderligt var det, at præster ikke var valgbare -- men nok kunne være kongevalgt medlem. Man begrundede det med, at præster ikke skulle give sig af med politik, men skulle

passé deres „moralske og religiøse lærerembede".

Samlingsstedet for den norrejyske stænderforsamling skulle være Viborg. Til Jenne stænderforsamling skulle der vælges 55 stændermænd, nemlig 12 for det større landbrug, 14 for Desuden skulle kongen udpege 7 medlemmer, hvoraf 2 skulle repræsentere gejstligheden og en universitetet, mens de øvrige 4 udtoges blandt godsejerne. Dertil kom den kgl. kommissarius, der skulle deltage i møderne som regeringens repræsentant.

ter fra de rejste hjemmefra, til de var hjemme igen plus 1 ½ rdl. for hver mil, de havde at rejse.

Valgdeltagelsen til vort første politiske valg var meget stor. Af de stemmeberettigede afgav ved det første valg til Viborg stænderforsamling 87 pct. deres stemme i landdistrikterne, i byerne var der 83 pct., og of godsejerne 63 pct. Ved betragtning af de store stemmeprocenter skal man dog huske paa, at det kun var et meget ringe antal of landets indbyggere, der i det hele taget kunne stemme. Af vælgere i hele Nørrejylland var der kun 10.597, og af dem afgav 8231 deres stemme.

Egentlig politisk agitation fandt ikke sted, og bortset fra hovedstaden og et enkelt sted i Slesvig dreves ikke valgpropaganda. Til trods for det meget ringe udsnit af befolkningen, der kunne stemme, maa man dog sige, at repræsentationen i

samlingerne var ret alsidig. Til forsamlingen i Viborg valgte bonderne i alt væsentligt folk ud af deres egen midte, det var saaledes mere valg efter standsinteresser end efter partipolitisk indstilling.

Som afslutning paa artiklen skal jeg gore rede for udfaldet af dette første politiske valg paa Horsensegnen. Det drejer sig om valget i selve købstaden, der strikt, mens de tre andre ostjyske byer, Vejle, Fredericia og Kolding tilsammen dannede eet distrikt, det ser unægtelig noget mærkeligt ud, at den lille by Ribe med kun 76 vælgere selv kunne vælge en stændermand , mens de tre større byer med 258 vælgere tilsammen ogsaa kun maatte vælge en stændermand.

I Horsens by valgtes købmand Monberg med et meget stort stemmetal, idet han af 101 afgivne stemmer fik de 90. Som suppleant valgtes eksam. juris Schytte, begge fra Horsens. For afstemningen fik vælgerne udleveret en liste over, hvem der var valgbare, saa der var ikke tale om nogen egentlig opstilling af kandidater, og man kunne frit stemme paa hvem, man ønskede. Her i Horsens kunne det se ud til, *at* stemmerne har samlet sig om Monberg. Ofte kunne de falde meget spredt. Et af de grelleste eksempler paa stemmespredning er, at i et valgdistrikt stemtes der saaledes paa ikke mindre end 36 forskellige valgbare. Her i

Nørrejylland valgte man i modsætning til øerne at repræsentationen i

og prokuratorer, og undertiden valgte man ma nd uden for distriktet, det har altsaa ikke i

Monberg efterfulgtes som stænderdeputeret af sin suppleant ved det første valg, oliemøller Schytte, der i 1838 var sekretær i forsamlingen, hvor han indtog en fremtrædende plads. Om ham staar der i en stændervise:

„Hr. Schytte er en dygtig mend og stundom i hens harme forsamlingen udskældes saa Gud maa sig forbarme".

I Aalborg var der en valgbar kobmand, der uhyre gerne vine vælges og derfor indrykkede en annonce, hvori han advarede

vælgerne mod at vælge ■■ til at varetage deres interesser. Advarslen kunne synes rimelig nok, men hensigten har vel skinnet for tydeligt igennem, og kobmanden opnaaede ikke engang stemmer nok til at blive suppleant.

Af 22 landvalgdistrikter var der tre, der havde tilknytning tij Horsensegnen, nemlig distrikt 12, 13 og 14. I 12. distrikt laa Hads-Ning herreder og en del sogne i tilstodende herreder, som havde valgsted i Aldrup Blegind sogn. Her valgtes sognefoged og selvejer Jesper Sorensen, True, med 157 stemmer af 466. Suppleant blev Ole Jensen, Kysing. Til 13. valgdistrikt med valgsted i Horsens og Ry horte det mete af Voer herred samt Nim og Tyrsting-Vrads herreder. Man valgte her herredsfoged With, Daugaard (169 stemmer af 355). Suppleant blev proprietær Schaugaard, Hallinggaard.